

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Селектор кенгеш

Белгиленген жумушланы кезиуюнде тамамлап бошаргъа

Тюнене Москвада РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Виталий Мутко** видеоконференция халда битеурросей селектор кенгеш бардыргъанды. Анга видео байламлыкъла халда КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий** да къатышханды.

Кенгешде сёз ЖКХ-ны бла энергетиканы предприятияларын кюз арты-къыш кезиуге хазырлау не халда

болгъаныны юсюнден баргъанды. Къырал властьны толтуруучу органларына, жер-жерли самоуправленинни органларына къышха хазырланыуу бла байламлы битеу белгиленген ишле-ни заманында тамамлап бошаргъа эмда республиканы халкъын бла социал учрежденияларын коммунал жумушла бла тынгылы жалчытыргъа деп шарт борч салыннганды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республикада Коррупциягъа къажуу ишни бирге тийишдириу жаны бла комиссияны Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2015 жылда 30 сентябрьде чыгъарылган 141-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген къауумна торлениуле кийириуно юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республикада Коррупциягъа къажуу ишни бирге тийишдириу жаны бла комиссияны Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Къабарты-Малкъар Республикада Коррупциягъа къажуу ишни бирге тийишдириу жаны бла комиссияны юсюнден» 2015 жылда 30 сентябрьде чыгъарылган 141-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген къауумна быллай торлениуле кийирирге:

а) Комиссияны къауумна бу адамланы къошаргъа:
Асанланы А.О. - Къабарты-Малкъар Республиканы уруну эмда социал къоруулау министри

Ахохов Т.Б. - Нальчик шахар округу жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына кёре)

Губачиков А.Ю. - Федерал налог службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны башчысы (ыразылыгына кёре)

б) **А.М. Алакаевни** къуллугун жангыдан былай жазаргъа: «Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны таматасыны биринчи орунбасары»;

в) Комиссияны къауумундан **Н.Г. Емусованы**, **М.А. Керефовну**, **А.И. Тубеевни** кетерирге.

2. Бу Указ анга къол салыннган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы
Нальчик шахар,
2018 жыл 14 август, №124-УГ

Ю. КОКОВ

ОНОУ

Къурман байрам солуу кюннге саналады

КъМР-ни Башчысы **Ю.А. Коковну** Указы бла **2018 жылны 21 августу** Къурман байрам бла байламлы солуу кюннге саналады.

Къурман муслийманлары Меккада хаж къылып бошагъанлары бла байламлыды эмда ол байрамда къурман мал союлады. Быйыл республикадан хаж къылыргъа 200 адам баргъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ЖЫЙЫЛУУ

Сёлешиюну ёзек темасы - табийгъат кючден сакъланыу, тегерек-башны тазалау

РФ-ни табийгъат байлыкъла эмда экология министри **Дмитрий Кобылкин** бардырган кенгешде **Къабарты-Малкъарны къоркъуулу табийгъат къыйынлыкъланы болдурмаз жаны бла проектин кыралгъанды. Аны юсюнден министрствону интернет-сайтында айтылады.**

Кенгешге видео байламлыкъла халда КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий** да къатышханды. Ол республикада тегерекдеги къудуретни къоруулау жаны бла не мадарла этилгенлерини юсюнден айтханды.

Премьер министр билдиргенге кёре, регионуну властьлары республикада къоркъуулу табийгъат эмда хауа болумладан сакъланыу ючюн тийишли программаны проектин жарашдыргъанды. Анда жер башында хауаны жылы бола баргъаны, ол тегерекдеги къудуретге келтирлик хата эсге алынады, черекле кётюрлюрге, тауладан ырхыла келирге боллугъа да энчи эс бурулады. Шёндю бу документ федерал власть органлада сюзюудеди.

Дмитрий Кобылкин республиканы бу жарысууна тийишлисича къаралгъанын, сагъынылган мадарла кеп къоранчладан къутулургъа амал берлигин чертгенди. «Бизни къыралда эм уллу рекреация-саулыкъландыруу араландан бири Къабарты-Малкъарды, ол себептен анда къоркъуусузулукъну жалчытыугъа энчи эс бурургъа керекди, министерство да аны контролыгъа

алады», - деп белгилегенди ол.

Росприроднадзорну башчысыны къуллугун толтурган **Амирхан Амирханов** Тамбукан кёлню хайырланыуу бла байламлы экологиягъа заран жетмезине да эс бурургъа кереклисин айтханды. Министри орунбасары, жер тубюнде байлыкъланы хайырланыуу жаны бла агентствону (Роснедра) таматасы **Евгений Киселёв** а, регионда санатор-курорт багъыуда гара суулагъа тийишли магъана берилгенин, аны ючюн бу байлыкъланы комплекс халда аз-аздан тинтип турургъа кереклисин белгилегенди.

Кенгешде тийрелени кир-кипчикден тазалау, аны тийишлисича жарашдыруу не халда болгъанына да къаралгъанды. Республикада болган полигонла 63 процентге толгъанлары, иш быллай барса, ала энта да жалаанда юч жылгъа жетериклери эсгертил-

генди. Болумну тюзетиу жаны бла жер-жерледе мадар этерге кюрешгенлерини юсюнден да айтылгъанды. Сёз ючюн, Прохладный шахар округда былтыр бир жылгъа 50 минг тонна кир-кипчикни айыргъан эмда жарашдыргъан предприятия ачылгъанды. Быйыл а Нальчикде аллай заводну къурулушу бошалгъанды.

Министр дагъыда «Таза къырал» деген проектин чеклеринде Тырныаузда комбинатдан къалган-къулгъанла жыйылган жерде аладан тазалау ишле къалай баргъанларын соргъанды. Республиканы келечиси айтханга кёре, быйыл сентябрьде аланы аслам кесеги тамам этилликди, келир жылда уа толусунлай бошаргъа белгиленди.

Жыйылыну ахырында тийишли оноула этилгендиле, аланы толтуруу болжаллары да тохташдырылгъандыла.

УЛПАШЛАНЫ Мурат.

Эсеппе

Эл мюлкню битеу мюлклеринде да продукцияны ёлчеми ёсгенди

Къабарты-Малкъарда эл мюлкню битеу мюлклеринде да, ала къайсы форма бла ишлегенлерине да къарамай, продукцияны ёлчеми быйылны жети айында шёндюгю багъала бла 15,7 миллиард сомгъа жетгенди эмда былтырны бу кезиуу бла тенгештиргенде 102,4 процентни тутады.

Саулай алганда, сютден 256,6 минг тонна неда 102,2 процент, этден 56,2 минг тонна, жумуртхаладан 115,0 миллион неда 100 процент алыннганды.

КъМР-ни Эл мюлк министерствосуну билдириулерине кёре.

ОНОУЛАШЫУ

Бёлюмде алыкъя тубеген
бузукълукъланы таукел кетерирге

КъМР-ни Правительствосунда Право бузукълукъланы профилактикасы жаны бла ведомстволар аралы комиссияны кенгеси болганды. Сёз анда транспорт бөлүмүн игилендириуню, жорукъялга бузукълукъланы, жолланы тапландырыуню эмда коррупцияга къажуулкуню юсюнден барганды.

«Къоркъуусуз республика» къырал казна учреждениени башчысы **Арсен Кудав** ол ведомствону бойсунуунда болгъан аппарат-программа комплекси айнытыну юсюнден селешгенди. Ол айтханыча, бу иш 2008 жылдан бери тохтаусуз бардырылганлай турады.

Бузукълукъланы суратха эмда видеога тошорген системала бла бирге арт кезиледе машиналары ауулугун эмда уллулугун тергеген система да синдириледи барады. Ол бары да аппарат-программа комплекси онгланы иги да кенгертгенди. Арсен Кудавны оюмуна кере аны себепли учрежденияда орналган Ситуацияны араны жангы мекамга къюрюрге керекди.

Комплекседе хайырланылган техника амалла машиналары къалайда болгъанларын, ала къайсы жолла бла баргъанларын жик-жиги бла кёрюздедиле. «Сёзсюз, ол Къабарты-Малкъарда жамауат къоркъуусулукуню иги да кючлендиргенди», - деп къошханды учрежденияны башчысы.

Бу аппаратураны хайыры бла жыйылган тазирлени юсюнден айтханда, быйыл республиканы бюджетине 220 миллиондан аслам сом тошени билдиргенди Кудав. Билтир а, сёз ючюн, 365 миллион сом жыйылган эди.

Къабарты-Малкъарда транспорт системаны айнытыу жаны бла къырал программаны чеклеринде жарашдырылган «Жоллада жорюуде къоркъуусулукуню кючлендириу» деген подпрограмманы бардырыуню эмда пешеход переходланы тапландырыу жаны бла миллет стандартланы синдириуню юсюнден Жол миолк управлениени таматасы **Рафазель Акоюн** билдиргенди. Алай бла билтир республикада хайырланылгъа онсегиз километр жангы жолла берилгенди.

Аны бла бирге къурулушчула «Шалушка-Каменка» жолну «Кавказ» трассага эки жанында жорюген машиналагъа чырмауук болмазча алай къошханды эмда Прохладный-Моздок жолга тынгылы ремонт этгенди. «Шёндюледе уа Нартан элини «Нальчик-Нарткъала» магистральга къошхан кёпюрню къурулуш бардырыла турады. Бу объектни быйыл октябрде хазыр этип бошарга таукелбиз», - деп билдиргенди Акоюн.

Управлениени башчысы жоллада чунгурлагъа ремонт этууню, пешеход переходланы тапландырыуню юсюнден да къысха айтханды. «Хайырланылгъа болгъан 239 переходдан школланы бла сабий садиклени къатларында 151 барды. Биз аланы жангы

жорукъялга тийишлиликде жарашдырылганбыз, разметкала, белгиле, буруула да орнатханбыз. Келир жыл а алай тийрелени кече чыракъла бла жарытырча мадар этилликиди», - деп къошханды ол.

Правону къоруула органланы коррупцияга къажуу ишлериню юсюнден КъМР-де МВД-ны Экономика къоркъуусулук эмда коррупцияга къажуулук управлениени башчысыны къуллугун толтурган **Мурат Бетров** билдиргенди. Аны докладында айтылганга кере, быйылны биринчи жарымында быллай 164 аманлыкчылык тохташдырылганды. Аладан 91 бек осал шартлагъа саналгандыла.

- Эсепге улутхачылык бла байламлы 60 шарт тошгенди, ол санда экиси - бек уллу ёлчемге. Дагыда коррупция бла байламлы болгъан 65 аманлыкчылык ишле толусунлай ачыкълангандыла, аладан 59 сюдге жиберилгенди, - дегенди ол. Саулай алып айтханда быллай осал шартладан республикага 65 миллион сом багъасына заран салынганды.

Коррупция аманлыкчылыкъланы сылтауларыны эмда статистикасыны юсюнден РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениени башчысы орунбасары **Лариса Маргушева** да селешген эди. Жыйылыуда кётюрюлген проблемаланы юсю бла оюмларын башхала да туура этгенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Къуллукъяга салыу

Артур Балкизов - Бахсан районну жер-жерли администрациясыны таматасы

Бахсан районну Жер-жерли самоуправление советини жыйылыуунда депутатла администрацияны башчысын сайлагандыла.

Конкурс комиссиядан экуллен ётгенди - Артур Балкизов бла Азретали Шокаров (ол район спорт школну директору болуп ишлейди). Ахырында депутатла бирча къол кётюрюу бла Артур Балкизовну Бахсан районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугуна тийишли кёргенди.

Балкизов Артур Хачимович 1969 жылда Экинчи Къызбурунда тууганды, экономика билими барды, Федерал налог службаны КъМР-де Управлениисында кеп жылла-

ны ишлегенди. Арт заманда муниципал районну администрациясыны башчысыны къуллугун толтурганды.

Бахсан муниципал районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

ИНВЕСТИЦИЯЛА

Энчи экономика тийрени айнытыу жолларыны юсюнден айтхандыла

Къабарты-Малкъарда Эл-брус районда миллет паркта туризм-рекреация маталы энчи экономика тийрени ишиню юсюнден селешингенди РФ-ни табиьгъат байлыкъла эмда экология министри **Дмитрий Кобылкин** бла Шимал Кавказы ишлери жаны бла министр **Сергей Чеботарёв** тобушгенлеринде. Анда сзююге чыгарылган докладланы арасында «Шимал Кавказы курортлары» акционер обществону башчысыны **Хасан Тимиевни** энчи къорууланган табиьгъат тийреле бла байламлы законодательствода тюрлениулени юсюнден отчёту да бар эди,

деп билдиргенди РФ-ни Табиьгъат байлыкъла министрствосундан.

КъМР-де сагъынылган туризм-рекреация маталы энчи экономика тийре Шимал Кавказда туризмин айнытыр эмда анда бу сферага инвестицияланы кёбейтир умутда «Приэль-брусье» миллет паркта куралганды. Шёндюледе бу тийрени инвесторланы эмда къыралны финансларны хайыры бла айнытыу вопроса сзююледиле. Кенгешде ол борчну табиьгъатха да хата салмай тамамлау жолларын белгилерча бириккен ишчи къауум къурурга оноулашхандыла.

Къайгырыу

Эл таза суу бла жалчытылырча

Яникойда элге таза суу тарыра эки километр чакълы жерде къурулуш ишле барадыла, деп билдиреди Чегем районну администрациясыны пресс-службасында.

Суу бла жалчытхан жангы системага тегереги бетондан ишленген, ичине да 450 тонна суу сыйынган объект да киреди. Ары шауданла саркъырыкъдыла.

Сууну качеству бар мардадага аламан келишеди. Болсада аны иги тазаларча энчи оборудование да жа-

рашдырыллыккъды. Саулай да объектни багъасы 4 миллион бла 400 минг сомга жетеди. Ахча жер-жерли бюджетден ёлюнгенди, анга спонсорла да къошумчулук этгенди. Ишлени быйылны ахырына бошар мурат барды.

Объект ишлеп башласа жай конледе эл таза суу бла толусунлай жалчытынлыккъды. Бююнлюкде уа Яникой бла Каменка жаладан тёрт скважинадан келген суу бла кечинедиле.

Машук-2018

Белгили спортчуланы ачыкъ хапарлары

Кеп болмай Пятигорскда «Машук-2018» тогузунчу Шимал-Кавказ жаш тёлю билим беруу форумда къонакъда АСВ лигадан къатыш тойюшледен дуняны чемпиону **Туменланы Альберт** эм Fight Nights Global келечиси, самбодан дуняны чемпиону **Магомед Исмаилов** болгандыла. Ала жаш адамла бла саулыкълу жашауну эм спорт бла кюрешуно юсюнден ушак этгенди, профессионал жолларында жетишиллерини эмда къатыш тойюшлени нек сайлагъанларыны, жуюук заманда кимле бла тобешириклерини, алага къалай хазырлангъанларыны эмда башха затланы юсюнден айтхандыла.

Спортчу турнирде хорлатхандан сора кесине къалай келгенин билдирге сойгенди машукчула.

Магомед, анга жууап бере, биринчи кере хорлатханын, тобешиуге тийишлисича хазырланмагъанын да эсине тошюргенди. - Бек къыйналгъанма. Эки жылны ичине аны киши бла сзюерча тойюл эдим. Алай бир къауум замандан ангылагъанма

манга аны бла бирге жангы кюч берилгенди да. Ол сезим бек болушханды, жараула бардырыр-га, эришулеге къатышыр-га да къарыу къошханды, - дейди Исмаилов.

Тумен улу уа, спортчу ринген тышында кесин къалай жюрютюрге борчлу болгъаныны юсюнден айта: «Намысына сакъ болгъан спортчу, эм биринчиден, тёзюмлю болурга, бир тюрлю сылтау бла эшикде тойюшню башламазга керекди. Кертти профессионал бирсигеле юлюю кёрюзюрге тийишлиди», - деп чертгенди.

Тюбешуно ахырында конкурс бардырылганды. Анда хорлагъанлагъа къонакъланы автографлары бла эсде къалырча саугала берилгенди.

«Машук-2018» Шимал-Кавказ жаш тёлю форумну пресса арасы.

Сюзуу

Бир тюрлю чурум чыкмаз ючюн

Нальчикин администрациясында быйыл республиканы кыраллыгыны 97-жыллыгын эмда шахарны 294- жыллыгын

белгилерге хазырлануу жаны бла кырауу комитетни кенгешти болганды. Мэрни орунбасары **Убашланы Ислам** жыйылганла-

ны бу иш кыалай бардырылганы бла шагърейлендиргенди. Кыуанчла кыалайда ётериклерин, орамла, мекамла кыалай жасаланырыкъларын да билдиргенди ол.

Администрацияны башчысы **Таймураз Ахохов** сабийлеге деп аттракционла бла зоопарк ол кюн хакъсыз ишлериклерин, салют кыачан эмда кыалайда боллугун сорганды, бир-бир ремонт ишлене уа, ол санда ара паркны тегерегинде бардырыла тургъанланы да, ары дери бошарча мэрияны талай бёлумлерине буйрукъла бергенди. Ахырында кырауу комитет байрамга хазырлануу эм аны бардырууу планын кыабил кёргенди, деп билдиргендиле администрациядан.

Бизни корр.

Тёгерек стол

Кружоклагъа, секциялагъа - уста кадрла

Кёп болмай «Деловая Россия» жамауат организацияны Кыабарты-Малкъарда бёлюмюню профессионал билим беруу эмда кадрланы хазырлау комитети кырауу, Сабийлени айнытхан кыошакъ билим. Бизнесни - абаданлача» деген «тёгерек стол» болганды. Аны бу битеуроссей бериуиуо таматасыны орунбасары **Гузеланы Индира** эм сагъынылган комитетни башчысы **Елена Москаленко** бардыргъандыла. Анга гитче бизнесни келечилери, сабий садланы бла кыошакъ билим берген араланы таматалары эм башхала кыатышхандыла, деп билдиргендиле бёлюмюню пресс-службасындан.

Жыйылыуда быллай бизнес бла кюрошгенлени билимлерин ёсдюрюю ючюн а тренингле бардырырга кереклисин айтхандыла. Андан сора да, ата-аналагъа эмда сабийлеге жангы окъуу жылны аллында кыошакъ билим берууиуо фестивалын ётдюрюге келишгендиле.

Тюбешиуде конкуренцияны бла багъаланы юсюнден да сё-

ми», «Бююнню ата-анала», «Билим берууде цифрли амалла», «Тамблагъа кюнню устазы», «Жаш профессионалла», «Хар кимге жангы онгла», «Социал тирилик», «Россейде бийик билим берууиуо конкуренциясын кётюрюю» эм «Хар кимге социал лифтли» дегендиле. Аланы магъанасы - Россейде бийик билим берууиуо даражасын кётю-

Ата-анала, хакъ төлеп, сабийлерин интеллектуал, чыгъармачылыкъ эмда физкультура жаны бла кружоклагъа бередила. Тёрелиге саналган спорт, музыка, тепсеу, сурат ишлеу секцияладан сора да, гитчеле программированиедан бла робототехникадан, сууда жоюзюден, тыш кыраллы тилледен эмда ментальный арифметикадан дерслеге да сююю жюрюйдюле.

Ол кружокла, секцияла барысы да гитче бизнесге киредиле. Жарысуугъа, кёлле анга профессионал кёздэн кыарай билмейдиле. Педагогика эм управление жаны бла кемчиликке кёпдюле. Саулай айтханда, ахшы программалары, профессионал кадрлары болган арала аздыла. Башха жартылыкъланы юслеринден айтханда да, ала талай жерде бир-бирге асыры жууукъда орналадыла, аланы таматаларыны предпринимательстводан анылаулары да уллу туююлду.

лешингенди. Ол санда бир-бир предпринимательле, багъаланы азайтып, кеслерине адамланы алай тартырга кюрошгенлери да сагъынылганды. Аллай арала билим беруу жаны бла кыаче ствогъа уллу кыайгырмайдыла, умутлары уа жалан бирди - ахча ишлерге.

Елена Москаленко «Билим берууиуо айнытуу» деген кырал программаны чеклеринде жууукъ заманда жашауда бардырылыкъ он проектни юсюнден айтханды. Ала «Бююнлюкню школу», «Хар сабийни жетиши-

рюрге, кыаче билим беруу жаны бла Россейни дунияда эм иги он кыраллы санына кыошаргады. Билимли, адет-намысны, тарыхны билген жаш телюню санын кёбейтиргеди.

«Тёгерек столу» ахырында «Деловая Россияны» профессионал билим беруу эм кадрланы хазырлау жаны бла комитети сагъынылган проблемаланы эсге алып, ала жууукъ заманда ишчи планнга кыошулукъларын билдиргенди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ТАПЛАНЫРЫУ

Маданият юй танг тюрлениркиди

Алгъаракълада Шалушканы Маданият юйюнде тынгылы жангыртуу ишле башлангандыла. Анга битеуде 2,5 миллион сом кыоратыллыкъды. Району жер-жерли администрациясында билдиргенлерине кёре, ахча «Эл тийрелени 2014-2017 жылланы чеклеринде эмда 2020 жылгъа дери ышангылы айнытуу» деген кырал программаны чеклеринде бёлюнюрюкдю.

Бююнлюкге кырулушчула объекте тозураган конструкцияланы кетерип бошагандыла, кыабиргъаланы да тазалагандыла. Ызы бла сюртююбою ишле башлангандыла, эшик эмда терезе жанланы тюзетю да барады. Мекамда дагыда отуоланы тюрплери алышындырыллыкъдыла, жангы сахна да салынырыкъды. Ишлени бары да келир айны

ахырына тамам этилликиди. Маданият юйюну уллулугъу 1700 квадрат метр болады. Анда 300 адамгъа концерт зал, библиотека эмда тематика кружоклагъа деп отула да бардыла. Объект 1958 жылдан бери хайырланылады, ичинде тынгылы ремонт этилмегенли уа жыйырма жылдан артыкъ болады.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Шимал Кавказ кюн сайын

Регионланы искусстволары бла таныша

«Шимал Кавказ: дунияны, искусстволаны да бирикдирген тийре» деген фестивалгъа заявка алыу барады. Аны быйыл сентябрьни ахырында Москвада ётдюрюге белгиленеди.

Кыралны ара шахарында жашагъанла бла аны кыонакъларына регионларыны миллет тепсеулерин кётюрюге, халкъ жырларын эшитирге, поэтлени назмуларына тынгаларга, фахмулу художниклени суратларына да багъа биреге онг чыгарыкъды. Заявкала 1-чи сентябрьге дери алынырыкъдыла.

Спорт да, туризм да - бирге

Кырачай-Черкесде спорт туризмни фестивалына Россейни тюрлю регионларындан, ол санда Кыабарты-Малкъардан да, 200-ден аслам адам кыатышды. Аны юсюнден ТАСС-ха КыЧР-ни Спорт министрствосуну келечиси Джатдойланы Рустам билдиргенди.

Спортчулагъа эмда тынч солунуу излемеген туристлеге Теберданы тийресинде чатырла салынгандыла. Сынаулу спортчулагъа эки кыйын маршрутдан, бу ишге энди киришгенлеге уа юч женгилиреге бла ётерге туюшеркиди. Ала барлыкъ тау жолла 3 минг метр чакълы бийикликде 20 километрден башлап 30-гъа эмда андан да кёпге созуладыла.

Владикавказ - ал тизгинде

Шимал Осетияны ара шахары «Россейни шахары - миллет сайлау» деген конкурса хорлагъанды, деп билдиреди 15-чи Регион портал. Ол кёл кётюрюу бла сайланганды. Владикавказны жаратханын 274 мингден аслам адам билдиргенди.

Экинчи жерге Владивосток туюшгенди. Бу интернет-проект миллетлени маданият-тарых хазналарын сакълар, жамауатны эсин Россейли шахарланы тарыхларына бурур муратда кыралганды.

Абхазияда Ингушетияны кюнлери

Ингуш маданиятны Абхазияда кюнлери 4-7 сентябрьде ётерикдиле, деп билдиреди республиканы Культура эмда архив иш министрствосуну пресс-службасы. Ол кезуиуо ичинде Сухумиде бла Очамчириде жашагъанла ингуш халкъны тамашалыкъ табийгъаты, маданият, тарых хазналары, аруу адет-тёрелери, фахмулу одамлары бла шагърей боллукъдула.

Абхазияны кырал музейинде миллет кийимлени, кыолдан усталаны ишлерини, суратланы, китапланы да кёрмючлери кыраллыкъдыла.

Аскер-тенгиз база

Каспийскге кётюрюледди

Каспийскде бардырылган кенгешде сёлеше, Россейни кыоруулау министри армияны генералы Сергей Шойгу ол шахарда тынгылы аскер-тенгиз база кыруулыкын билдиргенди. Ол айтханнга кёре, бююнлюкде анда Россейни Аскер-тенгиз флотуну кемелери тохтарыкъ жерни кенгертиуу жаны бла ишле тамамланадыла, Махачкъланы портунда объектлени кырулушлары кыыстау барады.

Эсигизге салайыкъ, Каспийни флотилиясын Астраханьдан Каспийскге кётюрюрге оную этилгенини юсюнден Сергей Шойгу 2 апрельде айтхан эди, деп билдирдиле аскер ведомстводан.

Грозныйни юбилейине жоралап

Чеченни ара шахарыны 200-жыллыгыны кыуанчы этилген кюн 200 жашны бла кызыны тою боллукъду. «Грозный-информ» информация агентство билдиргенге кёре, байрам октябрьни биринчи кюнлеринде белгилениркиди. Анга хазырланууну чеклеринде, республиканы башчысы, Россейни Жигити Рамзан Кадыровну башламчылыгы бла, Грозныйде кёп фатарлы юйлени 427 арбазы тап халгъа келтирилликди.

Адыгъаны аты бла - поезд

Адыгея Республиканы кюнюню аллында Москваны метрополитенинде бу регионнга аталган тематикалы поезд жюрюп башларыкъды. Аны сегиз вагонуну ичлерин, тышларын да республиканы аруу жерлерини суратлары жасарыкъдыла. Алада дагыда метрода жюрюгенлеге адыгъланы тарыхларындан, адет-тёрелеринден хапар билдирген, кыолдан усталаны ишлери бла шагърейлендирген стендле бла экспонатла салырга белгиленеди.

Информагентстволаны билдирулерине кёре **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлагъанды.

САГЫШЛА

ЖАН АУРУТУРГА, БУШУУ ЭТЕРГЕ УНУТУПМУ КЪОЙДУКЪ?

Бушуу кезиудю, андан бир адам да сакланмайды. Ёлмезлик, бу жарык дуниядан кетмезлик да жокъду. Хар бирибиз да кёрген неда кёрлюк ачыубуз барыбызны да бирикдирирге керек эди, бирибиз мудах болган кюнобузде барыбыз да шошайсакъ тийишли эди. Алай жашауда уа не зат кёребибиз?!

Бир бирге

онглудукъларын кёрюзте

Къайгы сёзге келгенле къайда не омак кийимлери бар эселе да, аланы кийип келедиле. Тойгъа барган сунарса, сыфатларына къарасанг, болган бриллиантларын да тагъып. «Тойгъа бла къайгы сёзге болмаса, къайры чыгъабыз? Да сора, халкы ичине барсанг, тизгининги жыяса», - дейдиле тишируула.

Алай бушуугъа сымарланып барыу арт заманны осал жоругъду, алгын ёзден бетли, кёзге урунмаган кийимле кийгендиле. Ол бизни ата-бабаларыбыздан къалган ахшы тереми. Жюреги ууалган, жуукъ адамын тас этген адамны аллына бара эсенг, кюнча жылтыраргъа ушамайды. Омаксынганланы озганла да тюбейдиле: «Тюзонлей ишден чыгъып келгенбиз», - деп, башларында жауукълары окъуна болмай... Келме да къал!

Омак кийимледен сора да, бушуулада кёпле ышарып, жарып-кыуанып турганлары кёзге илинеди. Неге кыуанадыла? Жуукъла-тенгле бла тюбешгенлерине. Шёндю тюзонлей туугъан эгечле, къарындашла болмасала, экиге, ючге, тёртге айланган жуукъла бир бирлерин хазна жокъламайдыла.

Аны себепли бушудан бушуугъа, тойдан тойгъа бир бирлерине айтырыкъ жангылыкълары кёп болады. Биреу адамын асырап, сын къатып тура эсе, къайгы сёзге келгенле уа бир бирлерине сабийлери, туудукълары не ишлеге тохташханларыны, не машиналада жюрюгенлерини, къайда солугъанларыны юсюнден айтадыла, ызындан Америкагъа, Европалгъа жетедиле...

Бушуу - ол шошлукъду, мудах шошлукъ. Къайда къалганды ол? Биреуню

жюреги ачыгъан, юйюне къыйынлык келген кезиуде жарым сагъатха къайгы сёз берирге келгенле ауузларын нек жапмайдыла? Кимге кимни сабийи, кимни жетишимлери сейирди? Адамла бир бирлеринден узаа барадыла, араларында не жылуу, не ангылау, не жан аурутуу къалмай.

Къайдадыла

ёмюрлюк жорукъла

Таматаларыбыз бир бирлерин къалай багъалай биле эдиле! Узакъ жуукъла окъуна элден элге бир бирлерин жокълай баргъандыла, бир автобудан башхасына мине. Энди уа хар юйде

энчи машина, алай тюбеширге суймейдиле.

Алгынча, къайгы сёзге битеу эл барган тере да къала барады, жалаңда таныгъанла, билгенле келедиле. Жамауат деген сёзде бармыды магъана, деп сорурчады. Къабыр къазаргъа окъуна адам къыйналып табылады, ёлгенни жуукълары да сакълап турадыла, бу жумушну башхала этсинле деп.

Яникой элли иймамы Элеккуланы Хасан айтханга кёре, ауушанны жуукъ адамлары жууаргъа керекдиле, ала бу ишни къалай этилген билмей эселе хапарлы адамны чакъырып, ол айтханны эселе, тамамды. Аихай да, жарагъан сабийлери болган бай адам ёлсе, жумушчула кёп чыгъадыла, бир жарлыны, харипни жумушуна къарарыкны тапхан а тынч тойюлдю. Кёзбау дуния.

Той хант къангала

Бизни таматаларыбыз бушуу болган жерде ашны аз жюрюгендиле, аны да къоншула келтиргендиле. Аш ахырысы бла да болмасын деп бир инсан да айтмайды. Къайгы сёзге башха элден, шахарладан да келедиле, аланы араларында къартла, саусузла, жолну къыйналып кётюргенле да боладыла. Алагъа деп бишлакъ, локъумла, кёгет суула керекдиле. Алай столланы тойладача омак къурап, эки-юч жылы аш бла хар келгенни сыйлагъан къалай жокъ этип къояды бушуу халны.

Стол артында олтургъанла да ыша-

ларгъа аха берип. Неда ёксюзлеге болушуп. Бизни республикада кёлдюле интернатла, алада адамла къыраллы къолуна къарап жашайдыла. Жуукълагъа артакъла юлешгенден не сууап, ала кереклерин табып жашай эселе?

Атмырза улу Тахир хажи жарыланы, къолайсызланы, саусузланы эсде тутаргъа чакъырады. Алай алай сууап ишлени адам къолунда шайы-сому болган заманда этерге керекди. Бизни республикада уа кёпле банклада кредитле алып, ол палах артакъланы алай юлешдиле. Адамларын тас этгенлери - бир къыйынлыкъ, кредитле уа андан да озган палах.

Болсада сууаплыкъ не зат болгъаны билгенле аз тойюлдюле. Мен Дубкиде Сабий юйде кёп керу болгъанма, бу къырал юйге атларын айтмай болушханла кёлдюле. Эсимдеди, Огъары Малкъарда жарлы адамгъа садакъаны къарангы болгъандан сора элтиучю эдиле: аны сындырмазча, кёлюн сакъларча, уялтмазча.

Кёзден кетген

кёлдендамы кетеди

Дуниядан кетгенлеге хурмет - кесибизге хурметди, аланы къаны барады къан тамырларыбызда, аланы кёлзери - кёлзерибизде, бетлери - бетлерибизде. Аны себепли аланы ариу кёрюрге, эсде тутаргъа борчлубуз. Фейсбукда эллени группаларында иймамла эллиени къабырланы тазаларгъа чакъырса, бир-бирде адамла чакъмай къаладыла. Ахча тэлеп, узбеклиени чакъырып, таулу къабырланы ала ариулап кетген кезиуде болгъандыла. Кёзден кетгенлерибиз кёлден кетмезге керекдиле.

Грецияда аланы дунягъа белгилли эрттегили шахарларын, архитектура экспериментлеринден сора да, къабырлары сейирсиндиредиле: тазалык, тизгин, битеу сын ташла бир кибик. Бизде уа нек тойюлдю алай? Бир бирге багъалы тойюлбюзмю?

Бу къыйын соруулагъа, баям, болурла жууапла, алай мен билмейме аланы. Таматаларыбыз, эслерибиз, дин ахлула оюмларын айтсала, «Заман» газетни хайыры бла аланы халкъ да эшитсе, иги боллукъ эди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Тергев

Тынчмыды сабийни школгъа атландыргъан

Бююнлюкде сабийни жангы окъу жалгъа хазырлар ючюн къаллай бир ахча керекди? Бу соруугъа тюз жууап табар ючюн, Нальчикде бир ненча тюкенде болгъанма, базаргъа да баргъанма, алыучула, сатыучула бла да ушакъ этгенме.

Аладан бири Ахматланы Зурият. Быйыл аны жашы 1-чи, бир къызы 11-чи класлагъа, башхасы уа медицина колледжге барлыкъларын айтханды. «Нальчикде кёл тюкенде болгъанымдан сора Горячеводскде базаргъа атланганма. Анда эки къызыны баш-аяк кийиндирир ючюн жыйырма минг сом чакълы бирни жойгъанма.

Алыкъа аллыкъ затларыбыз а бардыла, ол санда спорт кийимле, окъуу китапла

да. Жашха да 11 минг сом багъасы кийимле алгъанма. Анга да китапла алынырыкъдыла», - дегенди ол.

Аналаны Мариямны уа быйыл школгъа къызы бла жашы барадыла. «Тюкенде айлана турмагъанма, тюзонлей бери, базаргъа келгенбиз, мында кийимлени учузуракъ табар умутда. Ма акъ кёлекле, тёбен жан, кёнчек да алгъанма, алай учуздула деб а айталлыкъ тойюлме. Энтта да аллыкъларым а кёлдюле.

Китапланы школда хакъсыз берикдиле дейдиле да, аны да кыуанама, бир себеп болур деп. Быйылгъа дери уа аланы, дефтерлени, къаламаланы, карандашланы да кесим алгъанма», - дегенди ол. Хочуланы Лейля уа тёртюн-

чю классха барлыкъ сабийге жалаңда ингилид тилден китла бла дефтерге 800 сом къоратыргъа керек болгъанын айтханды. «Портфель да бек аздан 1,5-2 минг турады. Сабийлеге чурукъла да бирде абаданланыкъындан эсе багъадыла.

Бизни уа школгъа эки жашыбыз барады. Таматаны кийимлерин аны кичисине кийдирирге тошеди. Китапланы уа жыл сайын жангыларын алыргъа керекди, программала тюрленгенлери себепли», - дейди таулу тишюру.

Базарда багъаланы сорганма. Суратсыз дневникни бек учузу жюз сом турады. Жасалгъаны багъасы уа 300 сомгъа да жетеди. Ренецлени багълалары уа бир-

ча тойюлдюле - беш-алты мингсомлукълары окъуна бардыла. Учюзун алсанг а, окъуу жылыны ахырына жетерик тойюлдю, дейдиле ата-анала.

Башланган классха юрюрюк къызчыкъгъа акъ ёрге жан бир жерде минг сом, башхасында минг бла жарым турады. Ол да къумачына, тигилгенине кёре. Жашха акъ кёлени багъасы да алай бирди. Жылы ёрге жан а 2 минг сом, кёнчек

- 1,5, тёбен жан да - минг сом. Была барысы да школ кийимлени багълаларыдыла. Колледжде, бийик окъуу юйдеде билим алгъан къызлагъа бла жашлагъа уа юс эмда аяк кийимле бюрюрюк къызчыкъгъа акъ аналары къолайларына кёре сайлай эселе, абаданла уа ариуларын, алай эсе уа багълаларын алыргъа тошеди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

БАСМА

«АХШЫ ЖОЛГА!» - ДЕЙБИЗ ТЮРКДЕ КЪАРАЧАЙ-МАЛКЪАР ТИЛДЕ ЧЫКЪГЪАН ЖУРНАЛГА

Бу кюнледе Анкарада къарачай-малкъар халкыны тин эмда маданият байлыгын суратлагъан Mingi Tav («Минги Тау») деген халкъла аралы журналны биринчи номери чыкъгъанды. Аны баш редактору жазуучу, журналист, тилманч Уфук Тузманды. Андагы чыгъармала латин графикага кере къуралган тюрк харфла бла къарачай-малкъар тилде жазылды.

Белгилисича, адабият журналла эртте заманладан бери да, литература-художестволу изданылача, бу жаны бла тинтиле бардырырга, сагъышларырга, энци бир дерсле чыгъарырга хазыр окъуучу аудиториялары кырай келгенди. Аланы хайырындан къыралны жамауаты жазуучулары, поэти, къаламларын энди сынагъанлары да танылгъанды. Бир сёз бла айтханда, быллай торлю чыгъармаланы магъаналары не заманда да уллу болгъанды.

Бусагъатда къыралланы оноучулары билимлик, окъуу дегенча ангылама адепли инсанни жоругъу болурга тийишлиди деген чакъырууну ал сатырга салгъанды. Алай болур ючюн а миллет жазуучуларыбызны чыгъармачылыктары, адабият критика, басма иш, китапхана, культура арала, мемориал комплексе бла байламлы

жумушлары тири бардырырга тийишлиди. Уфук Тузмандан къарачай-малкъар, тюрк миллетлени араларында бирлешген маданият кенглик кереклисин шарт ангылагъанладанды. Ол жаны бла ол аслам иш тындыргъанын барыбыз да билебиз.

Mingi Tav журнал да дуня жарыгын аны башламчылыгы бла кёргенди. Уфук, Тюркню властвлары бла келишип, бу издание къырал даражада басмаланырча амал эталгъанды. Журнал, белгиленген планга кере, жылга онеки кере чыгъарыкъды, Къарачай-Черкесде, Къабарты-Малкъарда, Тюркде жайылыкъды.

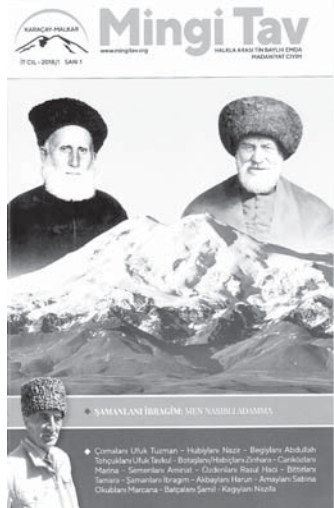
Аны редколлегиясына Зумакулланы Танзила, Белпайланы Муталип, Джуртубайланы Махти, Мызыланы Къаншаубий, Тетууланы Хадис, Биттирланы Тамара, Гуртуланы Салих, Додуланы Асият, Шаманланы Ибрагим, Акбайланы Харун, Семёнланы Ахмат, Семёнланы Аминат, Батчаланы Шамиль эм башхала киредиле. Кырал келечилеге уа Къарачай-Черкес Республикадан Жанкёзланы Марина, Къабарты-Малкъар Республикадан Сабанчыланы Арипа, Тюрк Республикадан Салпагъарланы Шамиль, Европада Батчаланы Идрис айырылгъанды.

Халкыны асламысы бир жерде жашамаса, тили таркъая, седирей бара-

ды, аны бла бирге миллет шартлары да. «Бу затланы эсге ала, къарачай-малкъар халкыны адетлерин, адеп жорукъларын, тарыхын, тин байлыгын, адабиятын, маданиятын сакълар ючюн, миллет сезимни айнытыр ючюн, халкъла аралы байламлыкъланы бегитир ючюн къуралгъанды «Mingi Tav» журнал», - дейди Уфук Тузмандан редакторну ал сёзюнде.

Номерде басмаланган авторланы ишлери да хар бирибизни сейирин кёзгъарыкълары хақыды. Сёз ючюн Хубиланы Назир «Минги тауну жырчысы» атлы очеркинде Семёнланы Исмайлыны чыгъармачылыгыны юсюнден хапарлайды, Уфук Тавкул Тюркде къарачай акъсакълалдан эшитген хапарларын эсгереди, Боташланы-Хабичланы Зинхара «Гемма» деген ишинде Гебенланы Имануддинни хапарын билдиреди, Бегийланы Абдулла Мечиланы Кязим акъылманы юсюнден сёзюн айтады, Биттирланы Тамара Абусуфияны жашау жолун суратлайды, Жанкёзланы Марина окъуучулары Шаманланы Ибрагим бла жуугъурак танышдырады, Ездэнланы Расул хажи рамадан аины сыйлылыгын чертип жазады.

Ма аллай эм башха темала кётюрюгенди журналны биринчи номеринде. Мындан арысында аны те-

матикасы кенгертиле барлыкды. Жуукъ заманда уа бу миллет магъаналы ишни къуралууу бла байламлы Сабанчыланы Арипа телевиденияда «тёгерек стол» бардырыгын белгилегенди ушагъыбызда. Журналны юсюнден хапарны сейирлери болгъанла аны www.mingitav.org сайтында билирге боллукъдула. «Mingi Tav» къарачай-малкъар халкыны тин излемине, тарыхына, жашауна, кыуанчына, жарысуна жораланады да, жолу кенг болур деген ышаныудабыз.

ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат.

Окъуучуларыбызны чыгъармачылыктары

Газет окъуучубуз Рахайланы Районд Прохладна районд Заречный элде жашайды, устас болуп ишлейди. Ол назмула жазады, ала бла сизни шагъырей этерге сюебиз.

Жер башында таш да, тау да Жарсыйды Фатиматха.

Ол жай август кюнюнде Жилуудан юйю толду. «Жангъа кызым» деучю Бакый Жети сабийли болду.

Мени бир къоншум

Барды мени бир къоншум – Бир огурулу, бир асыл. Керек кюнде болушур, Артха салмай бир затын.

Ариу сёзлю, тизгинли, Жарыкъ юйю орбазда, Чомартлыгы, тызлюю, Халал, огурулу, таза.

Жыйырма бла онбеш жыл Юй бийчеси бла бирге Жашайды, жюрек жылыу Суутмайын кыт кюнде.

Эки жаш да ёсдорду, Сукъландырмай адамга, Окъуу, билим да берди, Керекди деп жашауда.

Эрттен назмучукъ

Эрттенликде туудугъуму Уянган заманчыгы – Ары-бери бурула, Кёзлерин ачханчыгы.

Сора, мени кёргенлей, Жарыкъ ышорганчыгы, Боюндан кыты кысыгы, Ой кучакълапганычыгы!

Сабий ийисчик ура Чачындан, бетчигинден, Жаным кыуанчандан тола «Амма» дегенчигинден.

Дуняда андан уллу Насып кыайда аммамга! Къор болайым бучукъну Бизге берген Аллахха!

Атама бла анама

Ма энтта бир кюн батады Таула артына сизсиз... Ол энтта кёзюн ачады, Тансыкълар сизни кемсиз. «Ярабий, кыайдалла была? Бир кёрюнмей къалдыла!» – Дегенча, сейирсини, Кёрюрге умут этип, Кюн таягын узатды. Сизни тапмады... Батды...

Ингир ала эки булут, Баям, жел бла демлеше, Кёкде урхудук болуп, Ток-ток болуп къалдыла. Ала сиз болурмусуз?..

Кёз байланып эки жулдуз, Бир бири бла сёлеше, Жарыта бу жер жюзюн, Бийикден къарадыла. Ала сиз болурмусуз?..

Эл башындан жарты ай да Мутхуз жарыгын жайды, Тийреде, орбазда да Сизни излей... Биягы Ол сизни юйююню, Терезесинден къарап, Ичин музда жарытды, Намазыкъда шош тохтап, Бир ауукну мычыды. Сиз а жокъ... Ол да кетди...

Бакыйны жангыз кызы Фатиматха

(халкъ жырыны макъамы бла)

Ой сатыгъа Чирик кёлге Барама деп чыкъганенг,

Юйюнге уа, ананг ёлген, Сен сал болуп къайтханенг.

Ол сен минген автобус а Жетмеди Чирик кёлге. Бабугент кёпюрюнден да Ол кетгенди Черекге.

Андан чыкъган кычырыкъла Толкъунга кёмолдюле. Жауларым да болмасынла Ол кюн аны кёргенле!

Ой къутурган кюйсюз Черек – Ол кёллени жиятды, Сабийлеринден сени да Ол аман бла айырды.

Ой сегизинчи баланг а Сени жюрек тюбюнде Туумагъанлай тумаланган Дегенлей болду энди.

Ой кеси аллынга да болмай, Нек чыкъган эдинг жолга? Этген муратарынг толмай, Тюшдюн сен харип кюйге.

Ой къашхатаучу жашла уа, Сени ала тапдыла, Юсюнде уа табылмады Кийим, жырып алырга.

– Аланла, бу дуняда Ким кёргенди быллай иш?! Экеулен бир къабырда Жатып къайда эшитгенсиз?! –

Ой жияйд жарлы Бакый, Жюреклени таралта.

ЮЗЮЛМЕГЕН УМУТЛА

Хапар

кызыл, акъ голле чагъадыла.

Жол жанында бутсуз адам олтурды. Къарт да тойол, жаш да кыайдан болсун, акъ ургъан сакъл-мыйыгы. Жыл санын айтхан а кыйынды. Ол хар заманда да былайда олтурады. Ингир алагыра дери туур, арта да, къарангы бет алса, бирле, келип, юйюне алып кетерле...

Жолну энишге кызыла озуп барадыла. Бу базар жанына элтген орамда муштухул жюрюген адамлагъа ушамагъан, жарыкъ, ариу кызыла.

– Бусагъатдача, кеп ариу бир заманда болмагъанды, – дейди жаш, жанында жай кюннге ушагъан, сары-кызыл мандаринле сахтан тишригъа.

– Энди жашау игиди. Кереклерин табып ёсгенле ариу боладыла. Биз а не, гитчелигиз сынаулагыра тышоп, сюегибиз къатынчы, ачылык, жалангачлык, ёксюзлюк сынап ёссек, аламатмы боллукъ эдик? Кыйынлык кишини айтбатламайды, – дейди ол, къарамы базарга элтген жолда баргъанланы кимини бетинде тохтай, кимини сыртындан турте.

Алай да болур, ким биледи. Озуп баргъан кызыладан бири, ала-ны аллары бла ётпю кетип, сора, бурулу, арта къарап, нёгерлерине не эсе да айтып, къайтды. Ол ариу

акъ къоллары бла алтын бетли бохчасын чыгъарып, аны баш энишге этип, жашны аллында солдат бёрке анда болгъанни куйду. Санамай, уаагъын, уллуусун да. Ызы бла, башын кётюрюп, жашны музда къарамы бла тюбешип, аны аллында бир терлиги болгъанча, адыргы этди. Сора, былайдан узагъаракъ къачса, ол сезим аны жеталмазыгыты башына келгенча, аны саклап тургъан тенг кызыларына ашыкъды.

Жаш кеп турду аны ызындан къарап. Бютонда музда болду. Ол быллай ариу кызыга эрттен сайын голле берип турурга сюе эди. Акъла неда кызылла – ол сюйгенлени. Аны, биргесине алып, шахарны жазда бюркиоп чакъгъан орамларында, кышда акъ жабыула жайгъан, кюзде сары, кызыл боюла кёз къаматхан солгу паркында, жайда уа жылы жауун тюбюнде салкъынлыксыз айланырга, анга бек иги, бек багъалы сауыгала алырга, ышаргъан бетине къарай, ариу хычууну кюлларын кюл аязында букъадурурга сюе эди...

Кызыны танымай эди ол. Алай иш анда тойюлдю: иш аны эсинде жашап тургъан муратдады. Бу мамыр заманда акъылга келишмеген уруш жашны санларын кыркыгъанды. «Ала эсенг, бирден алсанг а!» – деп, аз термилгенди ол! Аланы алгъанды, жашны иги жашауну юсюнден умутун а сансыз этип кюйгъанды.

Ола, Мурат, жашайды узун кюнлени, аладан да узун кечелени, бошла билмеген жылланы, ох-тух эте, таушсуз кюйле тагъа, тарыгъыла айта. Елалмайды, кеталмайды, бугалмайды. Бусагъатда да, бу жарыкъ-музда орамда, жашны узун кирпиклери букъадурган ала кёзлерине кюнуп, бара тургъан кызылары ызларандан къарайды. Жарыкъ кийимле кийип, ышарып, кюлюп, жашауну ариу этерге сюе-меген, шуругу адамла уа боладыла базарга, вокзалга элтген жолланы толтуруп.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

БАЙЛАМЛЫКЛА

Жарашыулыкьну бла шухьлыкьну мектеби

Къабарты-Малкъар къырал университетни Х. М. Темирканов атлы маданият арасында «Миллетле аралы шухьлыкьну тамыры – бизни тарыхьбызда» деген халкъла аралы жай школ ачылганды. Ол ючюнчю кере бардырылады, кеси да «Орус дуния» фондну финанс болушлугьу бла къураганды.

Бу жол форумга КъМКъУ-ну, Брест шахарны А. С. Пушкин атлы къырал уни-

верситетни, Тбилисиде И. Джавахишвили атлы къырал университетни, Юг-Къазах къырал педагогика университетни студентлери эмда Донецк шахардан классика гимназияны бла Нальчикден «Кюн шахар» сабий чыгъармачылыкь академияны окуучулары къатышхандыла, деп билдиргендиле университеттен.

верситетни, Тбилисиде И. Джавахишвили атлы къырал университетни, Юг-Къазах къырал педагогика университетни студентлери эмда Донецк шахардан классика гимназияны бла Нальчикден «Кюн шахар» сабий чыгъармачылыкь академияны окуучулары къатышхандыла, деп билдиргендиле университеттен.

КъМКъУ-ну юйретиу эмда социал иш жаны бла прорек-

торуна къуллугьун толтургъан **Артур Кажаров** къонакъланы вузну таматаларыны атындан алгъышлаганды. «Бу школну бардырыуу баш мураты бир бирни тарыхьн эм адет-тёрелерин иги билиу бла шухьлыкь байламлыкьланы кючлеудю. Ол а бизни университетни ишини магъанасына, ниетине да толусунлай келишеди дегер болукьду. Саулай Кавказ регионда илмуну, культураны, халкъла аралы келишиулюк-

болуруна ышанганын белгилегенди. Бу ишибизни программасына кёре, орус тилден, литературадан, тарыхьдан, халкъланы араларында келишиулюкню проблемаларындан лекцияла окуулукьдула, орус поэзияны ингири, чыгъармаланы конкурсу, этнокультурага эмда жаш тёлю политикага жораланган «тёгерек столла» болукьдула эмда республиканы районларындан биринде «Бизни орус тил бирлешдиреди» деген этнография байрам бардырылыкьды.

Быллай илму ушакъла жаланда къыраланы араларында угъай, башха-башха тёлюлени ичлеринде да чеклени кетериге себеплик этедиле. Анга уа школну ишине илмуланы докторлары, аспирантла, студентле эмда школчула къатышханлары шагъатлыкь этеди, - дегенди профессор.

Форумну ачылыууна Гюржюден сагъынылгъан университетни профессору **Джони Квициани**, Брестде вузну филология факультетини деканыны орунбасары, орус тил эмда литература кафедраны башчысы **Ольга Ковальчук**, Юг-Къазах къырал педагогика университетни орус тил эмда литература кафедрасыны доцент **Уалихан Абдысанов**, КъМР-де «Вече» эм «Риони» миллет маданият араланы башчылары, жаш тёлю организацияланы келечилери да къатышхандыла.

Басмагъа **УЛБАШЛАНЫ Мурат** хазырлаганды.

Ралли-спринт

Алчылыкь - жерлешлерибизде

Республикада ралли-спринтден «Лето-2018» деген эришиу бардырылганды, анга округдан спортчула къатышхандыла, деп билдиргендиле КъМР-ни Спорт министерствосуну пресс-службасындан.

Къызыу юрешледе «Стандарт» къаумда биринчи жерни Оракъланы Артур (Къабарты-Малкъар) алганды. Экинчи жерге Роман Мурзин (Шимал Осетия-Алания), ючюнчюге уа Вильена Яковишина (Къабарты-Малкъар) чыкьгандыла.

«Спорт» къаумда алчы Князланы Мурат болганды. Экинчи жерни - Заур Губжиков, ючюнчюге уа Мурат Маршенкулов алгандыла, ала барысы да бизни республикадандыла.

Эришиулени республиканы Автомобиль эм мотоциклет спортдан федерациясы Урван району администрациясыны, Спорт министрствон эм «КИВ-СИ» обществону болушлукьлары бла къураганды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Юйретиуле

Тирилик, чемерлик, магарымлыкь

Республиканы ара шахарыны аэропортунда самолётла къонган жолда аварияла-кътхаруу эмда излеу жаны бла юйретиуле бардырылгандыла, деп билдиргендиле МЧС-ни КъМР-де Баш управлениясыны пресс-службасындан.

Ведомствода айтханларыча, бу ишни баш магъанасы – экстренный служба быллай тийреледе къыйын болумлагъа терк жетерча, аланы кезиунде башхала бла информация байламлыкьла къурачра, правую къоруулау органла эмда медицина учрежденила бла бирге къармаша билерча мадар этиудю.

Юйретиуле кёкде Як-42 самолётну бир мотору къабыннганды дегенден башлангандыла. Экипажы аны ёчолтуп, самолётну жерге къондурганды. Алай ол аэродромну жолундан бир жанына чыгып кетгени ючюн бир чаржы юзюлюк тошгенди, отлукь

тёлюлюк къабыннганды, самолётну ичин а тютюн басханды.

Аэропортну аварияла-кътхаруучу службасы, МЧС-ни от ёчолтучоу бёлюмюню эмда КъМР-ни Къыйын болумланы медицинасыны арасыны специлистлери бла бирге ишни къолгъа мычмай алгандыла. Биринчиден отну ёчолтгендиле. Ызы бла, самолётну эшиклерин ачып, адамланы эмда экипажны терк окуна тышына чыгъаргандыла. Полициячыла авария болган тийрени тегерегин жапхандыла, саулукулларына заран тошгенлеге уа медикле болушлукь бергендиле.

Саулай алып аханды, бу иште битеуда 28 адам къатышханды эмда анда жети энчи машина хайырланылганды. Службала быллай къоркьуулу кезиунде абызырамай, терк къармаша билгенлерин кёргозгендиле.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Билдирю

Ветеринарияда болушлукь - электрон амал бла

Ветеринария эмда фитосанитария жаны бла надзорну федерал службасыны Къабарты-Малкъар Республикада эмда Шимал Осетия-Аланияда Управлениасы КъМР-де ветеринария управление бла бирге бу бёлюмде сертификацияны электрон амал бла берюге атап кенгеш бардырылыкьды. Анда сёз дагыда «Меркурий» деген къырал информация система бла ишлеуно юсюнден да барлыкьды.

Жыйылгъуа предприниматель, бизнесменле эмда сей-

ирлери болган органланы бла организацияланы келечилери къатышырыкьдыла.

Кенгеш 20 августа Къабарты-Малкъар къырал Аграр университетде кюндюз сагъат онбирде башланырыкьды. Аны адреси: Нальчик ш., Ленин атлы проспект, 1 «в», актовый зал. Соруулары болганла бу телефон номерле бла сёлешсинле: **8 (8662) 77-81-49, 77-82-49.**

Кенгешге къатышырга сейригиз бар эсе, хош келигиз!

Профилактика

Къоркьуусузлукьну жорукьларына тошюндюре

Жангы окуу жылны аллында «Эс бургуз, сабийле!» деген чакьыруу бла жолда къоркьуусузлукьга эс бурдурчра профилактика акция бардырылыкьды. Автоинспекторла бла жамуат биригулени келечилери водительлеге эмда школчулагъа жай каникулладан сора жолда сакь болургъа юйретирикдиле, деп билдирдиле КъМР-де ГИБДД-ны пресс-службасындан.

Окьюу жыл башланганы бла жолда ДТП-ланы саны ёседди. Аны сылтауу уа жай каникулладан сора уллула, гитчеле да тийишли жорукьланы унутаракь болгъанларындан неда аланы сансыз этгенлериндеди.

Ма ол себепден 15 августдан башлап 14 сентябрьге дери Къабарты-Малкъарда «Эс бургуз, сабийле!» деген профилактика акция бардырылады. Аны чеклеринде автоинспекторла бла жамуат биригулени келечилери окуучулары сакьлыкьгъа чакьырыкьдыла, сабийлени жюрютгген транспортха къарарыкьдыла, юйден школгъа баргъан маршрут къор-

къуусузлукьну мардаларына келиширча эс бурлукьдула. Машиналаны иелерине да жорукьланы эслерине саллыкьдыла.

Къырал автоинспекцияны ишчилери аталаны бла аналаны сабийлени жолда къоркьуусузлукьларына эс бурургъа чакьырадыла. Алары машинада энчи шинтиклеге олтуртургъа, баулары бла къысаргъа унутмазларын эсге саладыла. Школгъа жюрюп башлагъынчы жолда

къоркьуусузлукьну жорукьларын кыйтарып юйретириге кереклисин, кийимлеринде, портфельдеринде да кече иги кёрюнюрча жылтырауукь затла жабышдырылса иги боллугьун билдиредиле.

Хурметли водительле! Окьюу учреждениланы алларында жаяу жоллада акъырын барыргъа керекди. Жолда сакьлыкь адамны саулугъын эм жашауун да сакьлагъанын эсде тутаргъа тийишлиди.

Жуукьлары, шухьлары, коллегалары.

Сурат этол

ТАНЫШУУ.

Саугалау

Кыйынына - тийишли багъа

Бу кунледе хычыуун жумуш болганды: Элбрус районну ара больничасыны баш врачыны поликлиника иш жаны бла орунбасары Тилланы Илиясны кызы Айшат Россей Федерацияны Саулык саклау министрствосуна «Саулык саклауу отличниги» деген белгиси бла саугаланганды. Бизни тийреде медицина бөлүмде быллай сауга ахыр он жылны ичинде биринчи кере бериледи.

ХАДЖИЛАНЫ ЖАМАЛ.

Фестиваль

Халкъ жыр хазнаны тас этмез акъылда

«Этновидение-2019» – Россейни халкъларыны жырларыны биринчи россей телевидение фестивалды. Ол кыраучула бла интерактив халда байламлы боллукъду. Проект, кыралны жыр хазнасыны маданият жаны бла кеп тюрлююгюне себеплик этип, жаш тѳлюню арасында ѳз тиллени саклауға эмда айнытуға жораланады.

Анга РФ-ни регионларыны маданият, жарык-ландыруу учреждениялары, миллет-культура регионал биригиуле, кыралны любитель, профессионал эмда чыгармачылык коллективлери кытышырга боллукъдула.

Сайлау урумла 2018 жылны 1 августундан 2018 жылны 30 декабрине дери бардырыллыкдыла. Ала айыруула ѳдюрюлген муниципал кыралыулану, регионланы тийрелеринде кыраллыкдыла. Заявка берирге эмда фестивалны жоруклары бла толурак шагырлынирге аны <http://etnovision.ru/> официал сайтында онг барды.

Финал гала-концерт 2019 жылны 21 майында тюзюнлей эфирде озарыкды. Трансляцияны чегинде кыраучулану кѳл кѳтюрюулери да боллукъду.

КЕЛИГИЗ, БИРГЕ КЮЛЕЙИК

***

Терезе элден бир кырачайлы Америкагъа барганында, лоторей билет бла дуня ахча кыгъганды да, анда жашап калганды. Бир беш жылдан тууган жерине тансыктык кысып, таксиге минип: «Мени Терезеге элт!»-дегенди. Таксист: «Техасханы?»-деп сорарды. Ол а: «Угай, не Техасды бу? Терезеге!»-деп жууаплайды.

Америкалы анга жунчуп аралады. Ызы бла кырачайлы чемодан бла бир ахчаны кѳргюзтгенлей, ол: «Жюйюсхан, сизге кыалай тап боллукъду: Кисловодск бла огесе Кичи-Балык бла барсакмы?»-деп ашыгышлы жууап бередиди.

***

Бир жангы келинчик суу алырга бармай болганды. Кыайын атасы бла анасы, анга юлго бла акъыл кѳргюзтор умутда, арбазда челекни бир бирлеринден соза, бири мен барама, бирсиси угай мен деп, даулашханча этгендиле. Келинчик, кыраай кетип: «Тойюшмегиз-тойюш, бюгюн биригиз барыгыз, тамбла башагыз барырсыз, не ауаралы боласыз аны ючюн!»-деп юйге кирип кетгенди.

***

- Аслан, кыалайды жашау-турмуш?

- Да, Ахмат, кыалай айтайым?! Осал болсам, скорый келип элтеди, иги болсам, милиция жетип кыяды. Ма алай кечине барама.

***

Бир кырачайлыгъа Россейден нѳгери кыонакыга келеди. Ол аны шахарда машинасында айландырады, жолда светофору кызыл чырагы жанганда да тохтатмайды кызыуу барыуун.

-Кызыл жанганды, сен а тохтамайса!- деп сейирсинеди оруслу.

-Мен жигитме!- деп жууаплайды кыонакыбай.

- Энди уа жашил жанганда сора нек тохтадың да?

- Да, мюйюшден бусагъат башха жигит чыгаргъа боллукъду да андан!

***

Таулу жаш «Запорожец», машина сатып алып терезесини пюбюне салганды, эртенликде кыараса, улоу жокъ. Экинчи да алады да – ол да таннга жокъ болады.

Ючюнчосюн сюрюп келип, ингирликде аны мияласына быллай кыптыкыны жабышдырады: «Жашла, жерлешлерим, бир керечик окъуна руль ортына минип машинада учаргъа кыючугуз!» Эртен бла аны терезесини пюбюнде кыара «Волга» сѳеледи, кыптыкында уа: «Уч-уч аллахчу, миллетинги бетин жойма ансы!»

***

Бир улан чач кырккыуучу жерге келгенди. Чач устасы: «Астофюрюллах, кыаллай боюнду бу»,- дейди. «Хау,-дейди жаш кѳкюретин тургузуп,- айран, жау, кыаймак ашаса алай болады!»

Чач ишлеуноу бир кесек тынгылап: «Да мана уа не?! Не сѳйсенг аша, алай арада боюнунгу жууа турургъа унутмасанг а кесинге иги болур эди», - деп кыптысын алады.

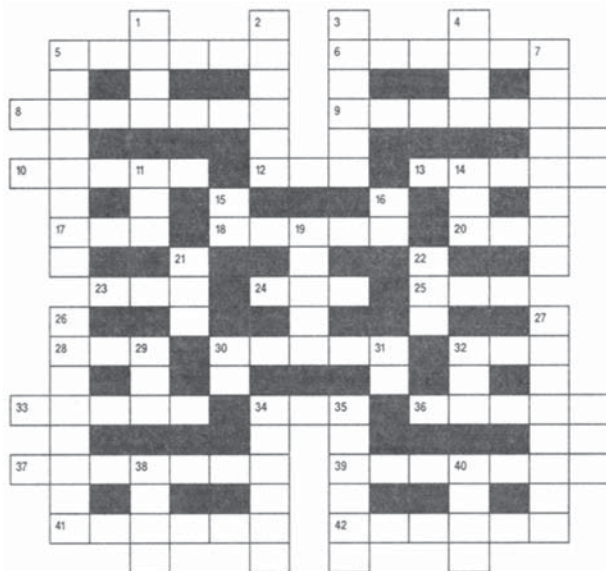
***

Малкыарлы аэропортда самолѳта биргесине малын ѳдюрюрге излегенди. Борзда учууга жууапны кыыз бу малын кыайры сюркеп бара-са деп, аны тыйрга кюрешгенди. Эр киши уа муратын кыоймаганлай: «Бу кыой тойюлдо, кыой Москвада окъуйду, бу уа магарычды», - деп жууаплаганды.

ЭНИНЕ: 5. Жолдан терс жанына кетиу. **6.** Кыан жууукъла. **8.** Ахыратны бек кызыуу жери. **9.** Таулу жыл, ай, кюн сануу. **10.** Малла кютюлген жер. **12.** Лакыырда. **13.** Жаны барны органы. **17.** Кыуран бѳлюм. **18.** Бичен этиу. **20.** Бек женгил тюк. **23.** Саулай бишген кыой. **24.** Жылтырауукъ халы. **25.** Ол кимге да керек сезимди. **28.** Жел. **30.** Адам не этерге билмей тохтагъан кезиу. **32.** Адабият жанр. **33.** Сабийни кыуандыргъан зат. **34.** Кюз артыны башха аты. **36.** Бахча ишде керек зат. **37.** Кыйналыу. **39.** Кыоншу халкъ. **41.** Киши затына кѳл жетдириучу. **42.** Адамны кыуанчын кѳрпюзген зат.

ѳРСИНЕ: 1. Тѳш жерде ѳсген саргылдын ханс, юйюкген чачы да айтадыла алай. **2.** Кыуурулган нартыюк. **3.** Халкъ кыуанч. **4.** Эл жерге алай да айтадыла. **5.** Шайтаннга, жиннге, аман адамгъа алай да айтадыла таулула. **7.** Не этерге билмеген болум. **11.** Сѳз беруу. **14.** Кышкы аякъ кийим. **15.** Ёчешген-

СѳЗБЕР

де келишим. **16.** Губу аны бек ариуун эшеди. **19.** Чырлама. **21.** Жылны кезиу. **22.** Орам букъу. **26.** Бир бирге эриши сукъланыу. **27.**

Эрттегили эллерибизден бири. **29.** Зыраф. **30.** Гемуда, кыартор, байтал... **31.** Ууулган мирзеу. **32.** Кыабыр. **34.** Чалынмай, кыар

тубюнде кыалган кырдк. **35.** Ургуч. **38.** Алай малын бѳро ашамайды. **40.** Эки айырылган, экиге бѳлюннген бутак.

ГАЗЕТНИ 99-ЧУ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СѳЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

ЭНИНЕ: 5. Гадур. 6. Чыгана. 9. Жулат. 10. Тызыл. 11. Заман. 12. Кыабак. 16. Кыауал. 18. Бугъунуч. 19. Алдауукъ. 20. Ариулыкъ. 21. Булутла. 22. Аракы. 25. Скавал. 30. Карта. 31. Нарат. 32. Кыулакъ. 33. Кыудору. 34. Арауан. **ѳРСИНЕ:** 1. Кыадама. 2. Кыары. 3. Заман. 4. Анкара. 7. Сура. 8. Макса. 13. Баллада. 14. Жугъулуу. 15. Ауарала. 17. Уучулыкъ. 23. Реал. 24. Кыутлыкъ. 26. Агуман. 27. Абай. 28. Харун. 29. Садакъ.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДАКТОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретары),
МОКЪЛАНЫ Зукура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламын информацияны эркинликтерин кыруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикге кѳре 19.00 сагъатда кѳл салынады. 20.00 сагъатда кѳл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГАРГЪАНЛА:

Улбашланы Мурат - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия,
Кучукъланы Сафит - жууаплы секретарыны орунбасарлары;
Ахкебекъланы Жаннета - (1,2,3,4-чю бетле), Токумаланы Салим - (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1409 экз. Заказ № 832
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru